СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XLI. Ч. 46. Джерзи Сіті, Н. Дж., понеділок, 27 лютого 1933.

VOL. XLI. No. 46. Jersey City, N. J., Monday, February 27, 1933. THREE CENTS.

СЛІДЯТЬ ЗА НЕПРАВИЛЬНОСТЯМИ БАНКІВ

ВАШИНГТОН. — Ґенеральний прокуратор Мічел розпочав доходження проти „Нешенел Сіти Бенк" і ґрупи підприємств Інсула, щоби переконатися, наскільки вони нарушили своїми банковими й фінансовими операціями банкові й податкові закони та федеральні статути.

Будуть розсліджувати бонус у сумі $3,500,000, виплачений на протязі трох років Чарлзови Мічелови, президентови дирекції „Нешенел Сіти Бенк", як теж багато інших справ.

Потім, якщо неправильности будуть у суперечности з законом, справа опиниться перед судом присяжних.

МАЙНЕРСЬКА МІЖУСОБИЦЯ.

СПРІНҐФІЛД (Ілінойс). — Далі ведеться боротьба між майнерами, котрі належать до Юнайтед Майн Воркерс Юніон і працюють, і пікетчиками, що належать до Проґресів Майн Юніон і страйкують. В останній боротьбі, в якій взяли участь коло 1,000 пікетчиків, побито 5 нестрайкуючих майнерів і двох помічників шерифа.

ОБЖАЛУВАЛИ СУДДЮ.

ВАШИНГТОН. — Судейський Комітет рішив більшістю голосів уділити нагану судді Лавдербекови за його поведення при іменуванню конкурсових комісарів для попавших у банкротство підприємств. Його поведення названо „невідповідним судейській гідности". Та це не задоволило палати послів і вона заявилася 183 голосами проти 142 за обжалування судді. Піднесено пять закидів, на яких оперто обжалування. Судитиме ту справу сенат. Є це 11 з черги того роду обжалування в історії Злучених Держав, а осьме, звернене проти судді. В сенаті буде засуджений обжалований тільки тоді, коли проти нього буде більшість двох третин голосуючих.

Судді Лавдербекови закидають, що він іменував конкурсовими комісарями (ресіверами) тільки адвокатів, своїх приятелів, котрим потім призначував величезні платні, які доходили до $50,000.

НАДВИШКА ЗБІЖА ДЛЯ ВИРОБУ АЛЬКОГОЛЮ.

ВАШИНГТОН. — Нововибраний президент Рузвелт застановляється зі своїми дорадниками над тим, чи не вжити би збіжевої надвишки до виробу алькоголю.

КАЖУТЬ, ЩО НЕ ПРИЙДЕ ДО ВІЙНИ МІЖ АМЕРИКОЮ І ЯПОНІЄЮ.

ВАШИНГТОН. — Особи, котрі стоять близько Франклина Рузвелта, твердять, що він є рішучо проти вмішання Злужених Держав у воєнну авантуру на Далеким Сході. Кажуть, що моральний натиск з боку Америки на Японію зробить тесаме, що й зброя.

УБИВСТВО В ЛІТАКУ.

БРАВНСВІЛ (Тексас). — Ерін Мек Кол, літ 21, молодий ученик, що побирав науку ленуства в летуна Лімена Нелзона, вбив летуна револьверовим вистрілом у літаку, підчас лету. в часі науки. Злетівши на землю, Мек Кол відобрав собі життя.

З поліцийних доходжень виходить, що Мек Кол був уже судово караний, а тепер хотів набути літак для ґенгстерських цілей.

СЕНЗАЦІЙНЕ ПОДРУЖЕ.

ВАШИНГТОН. — Товариські й політичні круги мають сензацію, бо розповідають про „пошлюбну подорож" сенатора Томеса Волша з Монтани, літ 74, котрий одружився в Гавані з багатою вдовою, сеньорою Міною Перез Труфен, яка походить зі старого й дуже багатого роду та є ще й тепер великою красавицею хоч має уже мабуть і внуків.

ІНАВҐУРАЦІЙНА ПРОМОВА РУЗВЕЛТА.

ГАЙД ПАРК (Ню Йорк). — Нововибраний президент виготовлює інавґураційну бесіду, яка триватиме 8 мінут. Кажуть, що Рузвелт не скаже в ній нічого позитивного в економічних чи політичних справах, а торкнеться всього тільки в загальних нарисах.

ЖИЄМО ІЛЮЗІЯМИ І БЕЗ ДІЙСНИХ ПРИЯТЕЛІВ.

НЮ ЙОРК. — Д-р Гери Старк Солівен каже, що ми тепер нічого не знаємо про людей, з котрими щоденно сходимось і з котрими жиємо. Люди жиють без дійсних приятелів, а тільки ілюзіями. Давніше люди знались, один другому вірив і числив на його поміч. Нині того нема навіть між тими, що побираються. Це важко декому переносити. Тоді він упивається і пропадає, або кінчить самогубством.

Тепер люди бояться навіть висказати отверто свої погляди на церкву, державну форму, подруже, капіталістичну систему і т. п. Ніхто не знає, з ким йому доводиться говорити. Тому люди скривають ся зі своїми думками і висказують їх дуже обережно, якщо взагалі їх висказують.

Крім того люди розсеідили добре людську природу й задивляються на світ дуже реалістично. Тепер психольоґія розвязує питання, як треба людям поводитися, беручи під увагу оту реалістичну основу.

КОНГРЕС ВИЛЕНЦІВ У КОВНІ.

Дня 5. і 6. січня ц. р. відбувся у Ковні Конгрес Виленців у числі 408 осіб. На Конгресі прочитано низку рефератів про положення Литовців на Виленщині. Промовці підкреслювали спеціяльно важке положення литовської школи в цьому краю.

Один з промовців, проф. Жемайтіс, запропонував, щоби виленську справу вилучити з партійних спорів та щоби таким чином вона сталася тим цементом, що злучив би та скріпив би всіх Литовців.

Конгрес витали Українці, Білоруси й майже всі литовські орґанізації.

Конгрес приняв м. ін. ось такі постанови: післати населенню Виленщини без ріжниці народности вислови співчуття; повести за кордоном пропаганду у виленській справі; просити Святішого Отця, щоби він своїм впливом зупинив польонізацію на Виленщині.

ЩОБИ СКРІПИТИ ЛИТОВСЬКИЙ ЕЛЕМЕНТ У КЛАЙПЕДІ.

Самоврядна орґанізація литовських студентів у Ковні рішила домагатися від уряду, щоби він переніс частину ковенського університету до Клайпеди, бо таким чином буде скріплений литовський елемент у тому місті.

АНГЛІЙЦІ І КРІЗА.

У Лондоні появилась книжка „Справоздання митних комісарів і акцизників". Під таким звичайним заголовком автор доказує цифрами, які великі зміни зайшли у звичках Англійців під впливом фінансової скрути. А саме за один рік число приватних собак зменшилось на 100,000. У Лондоні щезають заставні крамниці і підприємці, що позичають гроші на вексель та на гіпотеку. Крамниці з ловецькими рушницями і всякими ловецькими причандалами мають щораз меньше клієнтів. Англійці, завзяті мисливці, зрікаються ловів. Також щезають із багатих домів традиційні камердинери і їх заступають звичайні служниці-дівчата.

НОВИЙ ГАЗАРД В АНГЛІЇ.

Покликана урядом комісія, в якої склад входять представники всіх кругів англійського громадянства, висказалась одноголосно проти допущення тотaлізатора на стадіонах, на яких відбуваються перегони псів. Комісія стверджує незвичайний зріст цього спорту, під покришкою якого населення віддається налоговому газардови. Звіт комісії буде предложений урядови. Він буде предметом великої дискусії в парляменті.

ПІЧ ЗАМІСЦЬ ОГНЕТРЕВАЛОЇ КАСИ.

Маєр Гандельман, купець у Сульмежицах біля Ченстохови, залягав з більшою сумою податку. Побоючись екзекутора, ховав гроші і цінні річи до печі. З часом знайшлося в тій касі 600 зол. готівкою, два векслі по 2 тисячі зол. і біжутерія на загальну вартість 10 тисяч зол. Недавно мати Гандельмана, не знаючи про сховок сина, хотіла огріти на ніч кімнату і запалила в печі. У вогні пропав цілий скарб купця.

ДЕФІНІТИВНЕ ПОКІНЧЕННЯ СПРАВИ БУВШОГО ПОСЛА О. Д-РА ПЕЛЛІХА.

У карній справі проти колишнього посла УНДО, о. д-ра Володимира Пелліха, як відомо, львівський суд засудив його на 6 місяців безумовної вязниці за зміст вічевих промов. Опісля найвищий суд у Варшаві цей присуд зніс та передав до нового розглянення львівському судови. Тепер окружний суд у Львові повідомив оборонця д-ра Степана Біляка, що на підставі останньої амнестії припинено карне поступування проти о. д-ра Пелліха.

„ФАВСТ" НА ПРИРОДНІЙ СЦЕНІ.

Великий німецький режисер Райнгардт підготовляє виставу „Фавста" на лоні природи. Він мріяв про неї довгі роки. Аж тепер знайшов в околицях Зальцбурга місце, що ідеально надається на обстанову песи, зі скелями, проваллям, потоком і терасами. Вистава коштуватиме багато, але Райнгардт має надію, що він притягне до неї чимало американських туристів, які не рахуються з цінами місць.

ТУРЕЦЬКІ ЗАМИСЛИ.

Турецькі урядові кола обмірковують проєкт перемінити мечет св. Софії в Царгороді на музей византійського мистецтва. Тим способом турецький уряд хоче скинути з себе перед заграницею підозріння магометанського фанатизму й турецького націоналізму. Одночасно хоче стягати до Царгороду чужинних туристів, зібравши в тому музеї всі скарби византійського мистецтва, розкинені досі по всіх містах Туреччини. В Царгороді думають, що цей проєкт дасться легко зреалізувати, як свідчить справа давньої византійської церкви св. Ірини, переміненої на військовий музей.

ВЕРШОК ТОЧНОСТИ.

Згідно з німецьким законом кожний безробітний обовязаний повідомити бюро допомоги для безробітних, як лише дістане якунебудь працю. В противному випадку тратить допомогу. „Фосіше Цайтунг" пише, що в Гарцероде трапився такий випадок, що один безробітний поміг одному пасажирови вивантажити з вагону багаж і за те дістав два цигара. Про свій „заробіток" безробітний повідомив зараз бюро допомоги для безробітних. І по довгій надумі згадане бюро рішило оцінити два цигара на 23 феніги й відтягнути цю суму з допомоги безробітного.

ВБИВСТВО ПІДЧАС ЗАБАВИ.

Підчас забави, яку тов. „Сокіл" влаштувало в Народнім Домі у Заболотові, повстала між учасниками забави бійка, підчас якої вбито Леся Крищеня. Як підозрілих в убивстві арештували Юрка Драгана й Петра Яремчука.

КАРА СМЕРТИ.

Перед окружним судом у Познані відбувся наглий суд проти бляхаря Гієроніма Бартошевського, обжалованого в намаганому грабунковому вбивстві на особі А. Твардовської, власниці реальности, і її служниці. Суд засудив Бартошевського на кару смерти.

ПРОДАВАЛИ ПАМЯТКИ СТАРОВИНИ.

Цілі Атени схвилювалися на вістку про сензаційну аферу нелеґальної торговлі памятниками старовини. Аферу викрили наслідком газетної новинки проф. Арвантіноса. Арвантінос обвинуватив Метрополітен Мюзеум у Ню Йорку, що нелеґально купив вивезеного з Греції, величавого, 2 м. високого Аполя. Кустощ Нюйоркського Нац. Музею сказав, що статую викопали в Атиці.

На основі тих ревеляцій грецька поліція вислідила, що гурт селян з околиці Маркіза та Короні систематично розкопував руїни в Анависос в Атиці, де був старий цвинтар з микенської доби. Знахідки продавали антиквареви в Атенах, Русу.

Літом 1932 р. тамошні селяни викопали недалеко Малісурґи в Анависос марморну статую, яку продали за 100,000 драхм антикварeви Русу. Рус насамперед розібрав статую на кілька частин і вивіз їх крадьки за кордон та продав за 300,000 долярів Метрополітен Мюзеум у Ню Йорку.

Слідство виявило, що кілька літ тому той сам Рус вивіз до Німеччини статую Аполя та продав її за 1,800,000 золотих марок.

Знайдені підчас ревізії у Руса та його спільників старинні предмети сконфіскували та передали до археольоґічного музею в Атенах. Ведуть далі слідство, яке стає щораз сензаційніше.

ДОБРОДІЙНА ЗЛОДІЙКА.

У Руані французькі судді мали клопіт, коли стала перед ними 19-літня симпатична дівчина Івонна Курмонтань, обвинувачена у крадежі 35,000 фр., до якої призналась. Все те, що вона систематично крала, роздавала членам своєї рідні та приятелям. Івонна була чимсь у роді господині у своєї тітки, якій забрала 18,000 фр. просто з шафи, потім ріжні предмети. Коли накрала багато, заховалась. Мала добрих спільників, що помагали їй міняти деякі свої здобутки на гроші. Ріжні приятелі та своякі Івонни дістали мотоциклетки, пальта, ракети, навіть перли. За своє добре серце дістала два роки вязниці. Її спільники стільких, ще й мусять повернути 35,000 франків розтрачених.

НОВІ МУЗИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ.

Французький музик Льоран придумав 6 нових смичкових інструментів. Вони мають вигляд люки між скрипкою, альтівкою, віольончелею і контрабасом, збогачуючи новочасну орхестру новими звуками.

ЗМІНА СИМВОЛУ ФРАНЦІЇ.

Французький уряд рішив змінити рисунок постаті, яка є символом французької републики на всяких державних будинках. Рисунок цей мусить бути більше мистецький і модерний, тому погрудя цієї жіночої постаті доручили відомому різьбареви, Петрови Поассон.

СКАЖЕНИЙ ПЕС ПРИЧИНОЮ СМЕРТИ.

У Жучці Старій (Буковина) скажений пес покусав лісничого Доманського. Лікарі дали раненому два встрикнення проти скаженини. Покусаний лісничий помер до 24 годин.

ЯПОНСЬКА ДЕЛЄҐАЦІЯ ПОКИНУЛА ЛІҐУ НАЦІЙ

СПОДІВАЮТЬСЯ ФОРМАЛЬНОГО ВИСТУПЛЕННЯ ЯПОНІЇ З ЛІҐИ НАЦІЙ.

ЖЕНЕВА (Швайцарія). — На засіданню Ліґи Націй ухвалено домагатися, щоб Японія негайно вивела свої війська з Манджурії з тим, щоб ця провінція знову вернулася до Китаю з автономними правами. За цю резолюцію голосували всі держави. Отже Японія знайшлася сама проти держав цілого світа. Крім того ухвалено доручити спеціяльній комісії, яка буде пильнувати далі далеко-східньої справи, щоб вона запросила до участи в своїх роботах Злучені Держави та радянську Росію.

Японська делєґація після цих ухвал лишила салю засідання. Голова делєґації заявив кореспондентам газет, що він не сподівається, щоб Японія скоро знову вернулася на засідання Ліґи. Тепер сподіваються скорого формального повідомлення про її виступлення з Ліґи Націй.

НАСТУП НА ДЖЕГОЛ ІДЕ ДАЛІ.

ШАНҐАЙ (Китай). — Японські війська та війська Манчука далі наступають у глибину провінції Джеґол. Китайські війська стараються робити сильний опір японсько-манчукським військам, але не витримують їх атак і відходять з великими стратами. Японське командування каже, що після захоплення провінції Джеґол воно можливо поведе свої операції проти північного Китаю з містом Пекіном, щоб остаточно зломити китайську армію.

Японська армія вже захопила кілька міст у провінції Джеґол на своєму шляху до столиці міста. Воєнні операції переводять у тяжких кліматичних обставинах, бо тепер у Манджурії лютують морози та снігові бурі й заверюхи.

ЯПОНІЯ ПЕРЕГОВОРЮЄ З РОСІЄЮ.

ТОКІО (Японія). — Почалися спішні переговори Японії з Росією в справі заключення договору приязни на Далекому Сході. Розмови з радянської сторони провадить новий московський посол у Токіо, Юренев.

Японія раніше відмовилась була підписати з Москвою гарантійний договір, але тепер видно сама Японія скорше хоче такий договір уклaсти. Вся Японія охоплена воєнною горячкою і японські патріоти кажуть, що вони готові воювати з цілим світом, бороначи інтереси Японії.

ГІТЛЕР УЗБРОЮЄ СВОЮ ФАШИСТІВСЬКУ АРМІЮ.

БЕРЛІН (Німеччина). — Всі боєві дружини партії Гітлера та почасти члени організації фронтовиків „Штальгельм" урядово узброюють. Їм ставлять завдання пособляти поліції на випадок заворушень. Зокрема ці, узброєні наново боєві відділи мають повести рішучішу боротьбу з ріжними лівими організаціями, а особливо з комуністичними.

80 ДІТЕЙ ЗГУБИЛИСЯ В СНІГУ.

ЛОНДОН (Англія). — Майже в цілій Англії впав небувало великий сніг. Крім того ще сильна буря причинилася до великих шкід та до людських жертв у багатьох частинах Англії. Телєфонічні й телєграфічні дроти пірвані, стовпи повалені, на залізничих шляхах спинилося багато потягів, засипаних снігом так, що деяких потягів не можуть віднайти.

Вісімдесятеро дітей, які належать до діточого хору, що вибрався в подорож з концертами, засипані в автобусі снігом. Тепер ведуться старанні пошукування автобуса з дітьми. З ріжних сторін доносять про окремі людські жертви.

ВИТАЮТЬ МУСОЛІНІЯ З ПЕРЕМОГОЮ.

РИМ (Італія). — Підчас засідання палати послів гучно витали премієра-міністра й міністра справ закордонних, диктатора Мусолінія, за його перемогу над Англією, Францією та над малою антантою в часі їх спільного виступу проти Австрії за перепуск зброї з Італії до Угорщини. Посли признають, що лише рішуча постава Мусолінія проти виступу тих держав привела до того, що конфлікт зі зброєю вже залагоджений без пониження міжнародного престіжу й значіння Австрії.

Звіт про цей конфлікт давав заступник міністра справ закордонних. Після звіту посли врядили гучні овації на честь Мусолінія.

НА ДНІСТРІ ЗНОВУ РОЗСТРІЛЮЮТЬ.

БУКАРЕШТ (Румунія). — Після того, як на Дністрі лід скріпився настільки, що люди можуть переходити через ріку, знову почалися спроби людей перебігти з радянщини на бесарабський беріг ріки. Та мало кому щастить дібратися до правого берега ріки, бо звичайно большевицька погранична сторожа розстрілює втікачів зі скорострілів та з рушниць.

Ті, котрим пощастило перебратися на бесарабський беріг ріки, розповідають про страшний большевицький терор на селах і в містах та про великий голод, від якого масово вимирають люди, особливо в сільських місцевостях.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіти і Загранницю:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За оголошення редакція не відповідає.
Тел. „Свободи": Mongomery 5-0498. Тел. У. Н. Союза: Montgomery 5-1838.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

МОРАТОРІЯ НА ПАРТІЙНУ ПОЛІТИКУ.

Мало не кождий день приносить по кілька розвязок теперішнього економічного безладдя, а разом з тим з кождим днем стає яснійше, що економічне положення погіршується. Це видно навіть по біржі. Вартісні папери далі летять униз і стоять сьогодня найнижче за всі останні роки. Ще й досі в банках стейту Мішіґен не виплачують ощадностей, а хіба тілки малу їх частину. А що сталося в Мішіґен, може статись і в інших стейтах. Значить, положення в Америці є далі дуже напружене. І видно наглядно, що ніякі сподіванки Америки не виратують. Нема ніякого чародійного ліку. І тому має рацію фінансіст Бейрук, коли радить Американцям не покладатися на ніяку диктатуру. Бо сама диктатура ще не означає нічого, коли диктатор не матиме розумного пляну виходу з депресії; коли не знатиме що, як і кому диктувати.

Найкращого виходу можна сподіватися ще тоді, коли загал перестане себе дурити надіями, що якось то буде, що якось те все зміниться, що зявиться якийсь чародій, котрий зробить кінець лихим часам. Зміна буде на ліпше тоді, коли загал возьметься виконувати реальну програму ліквідації безробіття й депресії.

А щоби це осягнути, треба піти за порадою конгресмена Гемілтона Фіша мол. і проголосити в Америці „мораторію на партійну політику". Бо головно партійність убиває боротьбу з депресією.

Хто слідив за політикою останньої сесії конґресу, той переконується наглядно, що це значить вести партійну політику в таких часах, які тепер переживаємо. Навіть тепер годі здобутися конґресови на якусь широко закроєну реальну програму, бо обидві партії хитрують. Демократи раді би добити републиканську адміністрацію, а републиканці не дають знову демократам змоги станути відразу на ноги. Хочуть і їх втягнути в відповідальність за депресію та за нові податкові тягарі.

Переживаємо часи чи не гірші для Америки від часів воєнних. І як у війні треба було довести до партійного перемиря й затягнути всі сили до одної спільної боротьби, таке треба зробити й тепер у боротьбі з депресією. І тому добре робить Рузвелт, коли покликає до свого кабінету й републиканців. Тепер треба думати про ратування краю, а не про престиж і користи партії. І тому треба обидвом партіям в інтересі краю зблизитися. А як край стане на ноги, хай тоді знову розходяться.

Микола Садовський.

Умер великий артист і творець українського побутового театру. Писати про велику постать покійного Миколи Садовського не можна, не заховивши справи українського театру, властиво його історії за останніх пятьдесять років, себто від дня його народження. Але розміри газетної статті не дозволяють широко обхопити цієї справи, а тому доводиться замкнутись у тісних рамках характеристики Великого Небіжчика, як артиста й творця театру.

Микола Садовський походив з тієї шляхетської родини Тобілевичів, що разом з сотками інших шляхетних родів невідомо звідки (думають, що з Литви або з Поморя й Прусів) прийшли на широкі степи Запорожа й започаткували там осілу кольонізацію степів у теперішній херсонській губернії. Він прожив своє дитинство на невеликому хуторі свого батька, Карпа Тобілевича, в єлисаветському повіті, над рікою Саксаґань, де Микола з дитинства приглядався життю українського селянина з козаків; того селянина, над яким не тяжіла спадщина довголітнього рабства, а який був вільним і гордим сином степу. Ще хлопцем прислухувався Микола Тобілевич до переказів старих людей про часи Запорожа, про лицарство й відвагу степових орлів-козаків. У душі молодого хлопця зростала любов і повага до свободи, росло й кріпло захоплення до лицарства, подвигів, до дужого й широкого розмаху всієї своєї натури.

Тому не дивно, що його потягнуло в юнацтві до воєнних подвигів і він рішив присвятити себе воєнній службі. В російській армії він відбув тяжку російсько-турецьку війну, перенісши всі невигоди важкого зимового походу через балканські гори. В тій війні його дух ще більше гартувався, виробилася воля й уся постать молодого Миколи мала на собі печать загартованого вояка й лицаря. Свою участь у тій війні М. Тобілевич дуже гарно описав у своїх спогадах, які були видруковані в Літературно-Науковому Вістнику.

По російсько-турецькій війні він жив, як офіцир місцевого полку, в Бендерах. Саме на той час припали були страшні часи для українського друкованого слова й для українського слова на сцені. Тоді був у повній силі відомий проклятої памяти царський указ 1876 року, яким було заборонено в українській мові всяке друковане слово, а з тим і українські представлення. Та українське свідоме громадянство в тих часах всетаки старалося піддержувати живе українське слово хоч на своїх приватних сценах. У приватних домах, переважно української інтеліґенції, відбувалися тоді аматорські представлення, в яких брали участь майбутні творці української науки, культури й політично-державного руху. В цих аматорських виставах свого часу брали участь такі постаті, як професор Володимир Антонович, покійний Олександер Русов, Микола Лисенко, пані Русова, сенатор і професор С. Шелухін, І. Кістяковський і багато інших визначніших людей в українському науковому, культурному та політичному русі.

Отакий невеличкий аматорський гурток був і в Бендерах, у якому брали участь офіцир Микола Тобілевич та молода громадянка Чернигова, Адасовська. Отсе двоє тих, які потім стали відомі всій Україні, Росії й цілому театральному світови, як українські великі артисти: Микола Садовський та Марія Заньковецька. Приїжджаючи до себе на батьківський хутір та до Єлисавету, Микола Тобілевич стрічав тут тоді вже відомого артиста Марка Кропивницького. З ним він подружився й кілька разів також виступав і тут в аматорських виставах.

Українці робили всі можливі заходи, щоб знести заборону українських вистав і вживали всіх можливих впливів та звязків. Нарешті тодішньому театральному підприємцеви Ашкаренкови, який від часу заборони українських вистав мусів ставити лише російські „представлення" і який тому зовсім „прогорів", бо люди до російського театру не ходили, „сльозно" пощастило випросити в міністра справ внутрішних дозвіл на кілька українських вистав. Це було в 1881 році. Саме в тім часі М. Тобілевич гостив у М. Кропивницького, який був режисером у театрі Ашкаренка в Кременчузі. Рішено було негайно поставити „Наталку Полтавку", але Ашкаренко не мав Українця на ролю любовника, Петра. Кропивницький запропонував цю ролю М. Тобілевичеви. І ось Микола Тобілевич, прибравши собі театральне назвище Микола Садовський, виступив перший раз на сцені професійного театру в ролі Петра в „Наталці Полтавці". Він мав величезний успіх, і від того часу вмер може визначний офіцир російської армії, Микола Тобілевич, а народився геніяльний український артист: Микола Садовський. Микола Садовський став членом трупи Ашкаренка. На слідуючий рік Ашкаренкові пощастило добути дозвіл поставити кілька вистав у Києві.

В 1882 році, перший раз за кілька років на сцені московського театру, при московських декораціях, бо інших не було за що зробити, Ашкаренко виставив „Назара Стодолю", драму Тараса Шевченка. На це представлення до театру зібралося не лише все київське свідоме українське громадянство, але зїхалися люди з далеких міст та околиць. У театрі було також багато московських артистів, журналістів, а передовсім ворожих українству московських критиків. Прийшли до театру „Малороси" й прийшли ті, що за „чини" та „ордери" вже давно забули, „чиї вони діти". Кожний артист знав, яку велику відповідальність бере він на себе, виступаючи в Києві. Від цього виступу залежала не лише доля українського театру взагалі, але поставиться до нього ціле українське громадянство, але й чи зможе він викликати національний сентимент і пробудити любов до свого в тих, що вже давно вирекліся свого рідного. А варто було працювати, щоби блудних синів навернути до свого народу, бо серед тих „верних слуг расійского атечества" було багато визначних постатей науки й культури.

Хто як хто, а Микола Садовський, Марко Кропивницький та ще кілька ентузіястів, молодих артистів, були свідомі ваги цього першого виступу українського театру в Києві й узагалі його місійного завдання серед українського громадянства й серед українських мас, на ті часи одинокого провідника українських ідей та одинокого розсадника українського слова. Тому й зрозуміле буде те хвилювання, з яким артисти виступали на сцену. Вистава ця відбулася 10 січня 1882 року. Про неї тодішній режисер театру, М. Кропивницький, у своїх спогадах розповідає таке:

„Ашкаренко (власник театру — Ред.) грав сотника Кичатого, я — Назара, Садовський — Гната, Галю — Маркова, Стеху — Крамаренчиха. Крамаренчиха здрігнулася й почала балачку прихапцем; не кажу, як поддержала її Маркова: цю наполохала артистка московської трупи, Казанцева, що чергувалася з нами спектаклями. Я кипів за лаштунками й скреготав зубами... „Грицьку!" — шепнув я Ашкаренкови, як той мав вийти на сцену — „піднеси тон"... Ашкаренко тону не підніс і я, дивлячися крізь щілини декорацій на публику, бачив, як дехто з землячків ховався за кольони льож, або схиляли додолу голови й ніби прислухувалися, що ось-ось зірветься завериха незадоволення. Хотів я підбадьорити сватів, але, глянувши на Крамеренка, що грав першого свата, догадався, що він уже „підбадьорився" в уборній разом з Ашкаренком... Це був чоловік не без таланту, але великий запивака. Мої груди ширилися, серце так билося, що я це чув ухами, все в мені клекотіло й стогнало... Садовський, стоячи поруч зі мною, теж тремтів... Настала черга й нам виходити — і я вилетів на сцену мов гураган, радісний, щасливий... Оплесків таких не чув я і в Харкові, але я не рухнувся й стояв у здивованій позі зо дві хвилини, поки не змовкли оплески".

(Кінець буде).

Селянин: Що то, Майорку, хочете двацять золотих проценту від мене? Таж вам належиться лише вісімнацять і пів! Не вмієте рахувати, чи що?

Жид: Я не вмію рахувати? Вмію, лише я думав, що ви, Артемку, не вмієте...

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ.

Дописувачам: — До редакції напливає багато дописів, у котрих не доноситься про події, але заповідається події, головно балі, віча, збори, тощо. Очевидно, що того роду допис це не допис, а звичайне оголошення, хоч написане в формі допису. Хто пише такий допис, пробує перепачкувати оголошення в формі допису. З огляду на те, що останніми часами число таких дописів почало сильно збільшатися, редакція чується примушена подати отсею дорогою до відома своїм дописувачам, що на будуче не будеться поміщувати таких дописів.

Коли прийде допис, у якому попри цікаві події, що сталися, будуть подані оповістки фактів, які ще мають статися, то редакція такі скриті оголошення з допису вичеркне. Тому просимо дописувачів, не завдавати собі даремного труду на писання таких дописів. Просимо до дописів подавати вістки про факти й події, які вже скоїлися.

Відноситься це однаково до дописів українською мовою та до дописів англійською мовою, бо й автори англійських дописів останніми часами стали щораз більше писати оголошення в формі дописів.

Вістки про радіові виступи будуть подавані в рубриці про радіо тоді, коли ці виступи мають артистичну ціль. Коли радіова година є бизнесовим підприємством, то заповідження такої години є бизнесовим оголошенням, а не новинкою, і не належить між оголошення, а не між новинки.

М. Г., Стретфорд, Конн. — Справа, яку порушуєте, буде остаточно вирішена на Конвенції. Реформа вимагає цілковитого переорганізування У. Н. Союза. В таких справах треба числитися з тим, що подають асекураційні знавці, та пристосовуватися до того, що є введене в модерних асекураціях. Те, що було добре тому 30 чи 20 років, тепер для нас не підхоже, коли думаємо виробляти про Союзі нові сили з тих, що вже тут родилися.

М. С., Ню Йорк. — Добре для діточого часопису. А в „Свободі" можна про те писати тоді, коли є вже успіхи, з нагоди попису чи якогось іншого публичного виступу.

Чоловік. — Подайте це до часопису тої організації, де Ваш „Лисий Кіт" хоче бути делеґатом, чи там урядником.

А. Г., Елизабет, Н. Дж. — Вірш наніс би Вам і нам чимало клопоту.

Ю. Б., Ірвінгтон, Н. Дж. — По провіренню подаємо Вам, що є певне право до згаданого Вами титулу.

А. Питляр, Ню Йорк, Н. Й. — Коли Ви хотіли простувати в „Свободі", що Ви не були в Кліфтон Гайтс, Па., і не мали там лекції, то не повинні були іти зі спростуванням до Вашого органу, себто до „У. Щ. Вістей". А коли Ви вже там оголосили, то чомуж вимагаєте від нас, щоби ми передруковували те, що Ви вже помістили у своїм большевицькім органі, відомім з ворожого відношення не тільки до У. Н. Союза й „Свободи", але й до всеі народньої роботи в Америці.

В справі відчитів. — Звітів про відчити, виголошені в ріжних місцевостях, але одною і тоюсамою особою і на одну і тусаму тему, не поміщуємо, хіба що вони вносять щось нового. Про такий відчит вистарчить подати один допис. Тілки тоді, коли дискусія по відчитах додає до відчиту щось нового, можна й про те подавати до часопису.

В. Петрин.

ХТО ВКРАВ?

(Оповідання).

(9)

— Як добре піде, то возьмемо одно і друге. Я гадаю, що піде добре, бо до сеї пори я все мав щастя, коли крав яку вартнішу річ. Як мене коли на краденім спіймали, то все лиш тоді, коли я злакомився на щось дуже мале. Опівночи підемо. На місци розглянемося і обміркуємо, де зачинати: у війта, чи у Петрички.

До воріт Петрички підійшли два парубки. То були Рачук і Яндор. Рачук мав через плечі перевішену торбу. Він відхилив ворота і увийшов на подвіря. Яндор лишився коло воріт на варті. По довгій хвили Рачук прийшов назад, ведучи пару коней. Ішов поволи, що хвилі приставаючи. Робив так на те, щоби коні не тупотіли правильно одним тягом. Він тї коні вів з неправильними перервами. Як би хто в хаті наслухував, то щоби думав, що то коні походжають собі пасучись. Коли коні вже були на вулици, Яндор повів їх далі, присилив до придорожної верби і вернувся до Рачука. Тепер оба пішли до шопи. Щоби віз не заскрипів, оба його не підскочив на якім камени і не затуркотів, вони, оба дужі хлопи, піднесли віз і пару разів припочиваючи, винесли аж на дорогу, та підтягли до верби, де стояли коні. Запрягли і поволи поїхали.

На возі в сіні спав Савка. Вони й не рухали того сіна, бо боялися. Яндор не знав, що Турчина вже поховали, отже оба злодії гадали, що під сіном все ще лежить домовина з небіжчиком.

За селом злодії підігнали коні. Так їхали яку милю і взяли на ліво на доріжку, що вела до ліса. Щоби погоня не побачила, як слід воза переміняв на ту доріжку, вони, відїхавши яких пятьсот кроків від дороги, зупинилися. Рачук пішов назад і колію на доріжці аж до самої дороги затер. На дорозі не треба було затирати, бо між многими слідами слід їх фіри губився. Вернувшися до воза, Рачук знов присівся до товариша і вони поїхали далі. Віхали в ліс і знов їхали яку годину. Вже сіріло, та тут в лісі було ще цілком темно, бо лісова доріжка йшла під живим склепінням зеленої бучини. Дві години оба мовчали, наначе би боялися, щоб тут хтось підслухає їх. Аж тепер промовив Рачук:

Десь тут буде дебра, до якої я гадаю скинути небіжчика.

— Як ти ту дербу знайдеш, коли тут так темно? — спитав Яндор.

— Скаже нам віз. Раньше та дебра ішла поперек дороги. Щоби зробити дорогу, дебру засипали колодами зітлілих буків, яких не виплатилося різати і колоти на клепки. Така одна колода лежить поперек дороги. Вистає на цілу ширину дороги так, що колеса воза мусять вдарити її і віз підскочить.

Ледви се сказав, сталося.

— Вмерлого збудив би! — сказав Яндор, коли возом гепнуло так, що йому аж в животі заболіло.

Коли віз підскочив, Савка пробудився. Він зараз пригадав собі, що ляг на возі спати, отже не дивувався, що лежить в сіні і накритий сіном. Його тілки здивувало, що віз рухається і що чує якісь голоси. Не рухався, лиш наслухував.

— Гов! — крикнув хтось. — То вже тут. Злізай!

Хтось скочив з воза і спитав:

— З котрого боку дебра?

— Дебра по обох боках дороги, та з правого боку глибша, — відповів перший голос.

— Як небіжчика кинемо, то домовина розібється. Небіжчик вилетить. До пару годин з нього лишаться тілки кости, бо лиси і ворони зїдять його.

— Я гадаю, щоби не кидати його на поталу звірятам. Не годиться так платити комусь за те, що поміг нам вкрасти такі ціни коні.

— Він цілком не помагав нам.

— Як би не той небіжчик, то ми були би коней не вкрали... ще й з возом.

— То щож ти з ним хочеш зробити? Може покласти тут на дорозі і так лишити? А може гадаєш і його взяти на торг до міста і там продати?

— Я гадаю, що ми повинні тут в лісі поховати його.

— Нема коли, бо вже пізно. І лопати не маємо. Не будь бабою! Іди і вилізь ззаду і, бух у дебру!

Савка чув цілу ту розмову. Знав, що як хоче дати собі раду, то тілки таким способом, що злодіям нажене жаху і вони втечуть, полишивши його з возом і з кіньми. Заки вони отямляться і може вернуться до нього, він, затявши коні, може бути вже далеко від них. Савка вистрибнув з сіна і, вхитнувши руки до Рачука, що на фірі стояв проти нього, заревів:

— Давай душу!

Яндор, як стояв за возом з батогом в руці, так обернувся і дав ногам знати. І Рачук відвернувся, щоби скочити з воза. Та Савка вхопив його обома руками. Одною напомацки вхопив за ковнір, другою за ремінь торби. Рачук сильно стріпнув собою і, висунувшися з ременя, скочив з воза. Так також накивав пятами. Савка лишився на возі з торбою в одній руці і з кусником полотна в другій.

Рачук скочив з воза так, що сполошив коні, і вони чвалом пустилися вперед. Коли коні рушили, Савка впав у сіно. Для нього було ясне, що коні сполошилися. Він підвівся, посунувся до переду, щоби, сунучи рукою по драбинах, шукати віжок. На щастя Яндор був добрим візником, бо заки зліз звоза, віжки закрутив і засилив. Попавши рукою на віжки, Савка став здержувати коні, щоби не так скоро гнали. Вони звільнили, коли вже виїхали з ліса в поле. Вже розвиднювалося.

Аж тепер Савка пізнав, що то лишилося в його руках. Торбу зараз пізнав, що то війтова торба. Заглянув до середини і там побачив якісь папери. В якійсь книжочці були банкноти, в мошонці троха металевих монет. В другій руці лишились йому кусник ковніра сорочки і медалик Матери Божої на тасьмі. Кусник сорочки він викинув на дорогу, медалик завісив на своїй шиї.

Савка став роззиратися, та не годен був зміркувати, де він. За ним був ліс, направо, наліво і перед ним — поле. Полем ішло продовження доріжки, якою виїхав з ліса.

— Нема іншої ради, як далі їхати по тій дорозі, — подумав. — Дорога мусить завести мене до людей. Перший стрічний скаже мені, де я.

Довго він тою дорогою їхав і виїхав на битий гостинець. Він зараз пізнав, що то гостинець між його селом і містом. Також пізнав, що до міста вже багато ближче ніж до села, бо ще лиш які три кільометри. Він рішився їхати до міста й зголоситися до суду або до старовства, щоби там передати відобрані від злодіїв коні, віз і війтівську торбу з паперами і з грішми. Вже тепер тішився, коли подумав, який то буде сміх, як він стане розказувати про цілу пригоду.

Коли Савка вже доїздив до міста і минав перші хати перед рогачкою, почув з боку грімке і грізне:

— Стій!

Глянув у бік і побачив двох жандармів, що вийшовши зпоза хати, ішли просто до нього.

— Гов! — крикнув Савка вдоволений, що попав на жандармів, бо хотів спитати їх, до якого уряду з крадеными кіньми їхати: до старовства, чи до суду?

— Ти звідки? — спитав один жандарм, приступаючи до нього.

— Я з Дерчиць, — відповів Савка.

— Ті коні твої?

— Ті коні мабуть якогось дерчицького господаря.

— Отже ти не знаєш чиї то коні? А торба чия?

— То війта з Дерчиць торба.

— Злізь! — жандарм крикнув.

— То ви може вже знаєте, що то крадені коні і хочете взяти їх від мене? Про мене, беріть! Менше буду мати клопоту.

(Дальше буде)

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДЕ!

ПРИГОТОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВИСТАВИ МУСИТЬ СЕЙЧАС РОЗПОЧАТИСЯ. ВИСТАВОВА КОРПОРАЦІЯ МУСИТЬ ДО 10 БЕРЕЗНЯ РОЗПОЧАТИ БУДОВУ УКРАЇНСЬКОГО ПАВІЛЬОНУ — АБО ВТРАТИТИ БЕЗПЛАТНЕ МІСЦЕ ПІД ПАВІЛЬОН.

ТОМУ, ОТЦІ ДУХОВНІ, УРЯДНИКИ ГРОМАД, ТОВАРИСТВ, ВІДДІЛІВ СОЮЗІВ І ВИСТАВОВИХ КОМІТЕТІВ І ВСІ СВІДОМІ УКРАЇНЦІ, ВІЗЬМІТЬСЯ СЕРІОЗНО ЗА ДІЛО ТА ПОВЕДІТЬ СПРАВУ ТАК, ЩОБИ СЕЙЧАС БУЛИ ЗІБРАНІ ФОНДИ І ВІДІСЛАНІ ДО КОРПОРАЦІЇ.

НЕ МОЖЕ БУТИ ЖАДНОЇ ПРОВОЛОКИ, РОБОТА МУСИТЬ БУТИ ЗРОБЛЕНА НА ЧАС І ЗАРАЗ.

УКР. ВИСТАВОВА КОРПОРАЦІЯ ВСЕСВІТНЬОЇ ВИСТАВИ В ШІКАГО:

Д-Р МИРОСЛАВ СІМИНОВИЧ, голова; М. М. БЕЛЕҐАЙ, фін. секретар; СТ. КУРОПАСЬ, секр.; ТАРАС ШПІКУЛА, касієр.

УКРАЇНСЬКА ПІСНЯ, ТАНОК, МУЗИКА І ТЕАТРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО НА СВІТОВІЙ ВИСТАВІ В ШІКАГО.

(В звязку зі зїздом українських танцюристів і мистецьких сил з цілої Америки.)

Українська Еміграціє!

Доля призначила Тобі доконати такого великого діла, яке могло би бути як слід виконане тільки Українською Державою.

Першого червня цього року починається в Шікаго Світова Виставка, яка буде іспитом столітнього поступу усіх культурних народів. Державні народи представлять себе гідно, бо за ними стоїть державний апарат, який приготовить усе як слід.

І нам, Українцям, трапляється нагода показати свої культурні здобутки столітнього поступу. Та для нас, як недержавної нації, це завдання дуже важке, бо нема за нами українського уряду. Та виконати його треба. А за виконання мусить взятися українська іміграція при допомозі українського народа, як в Рідним Краю так і на чужині.

Справою виведення Української Світової Вистави занялася Українська Виставова Корпорація, зорганізована в Шікаго. Вона до теперішнього часу докладала всіх зусиль, щоб довести розпочате діло до повного успіху.

Ота Українська Виставова Корпорація Всесвітньої Вистави в Шікаго, рішенням з дня 30-го грудня 1932 року, приручила артистови-балетмайстрови Василеви Авраменкови виведення українського танку, пісні, музики і театрального мистецтва на Всесвітній Виставі в Шікаго, даючи йому заразом уповажнення збирати потрібні на це матеріяльні фонди.

У звязку з тим Головна Школа Українського Національного Танку подає до відома загалу, що приступає до плянового виконання наміченого нею пляну, а це уряджує зїзд для виконання таких завдань:

1. **Виведення української пісні, танку, музики та театрального мистецтва на Світовій Виставі;**

2. **Переведення сцентралізування українських танцюристів, їх клюбів та шкіл;**

3. **Започаткування Інституту Українського Мистецтва в Америці;**

4. **Зорганізування „світової трупи" — української пісні і танку — з родженої тут в Америці української молоді.**

Щоб перевести всі ці пляни в життя, Головна Школа Українського Національного Танку звертається цею дорогою до всіх своїх танцюристів, шкіл та клюбів, щоби негайно приступили до праці, скликуючи збори, на яких мають вибрати делеґатів на зїзд, зібрати танцюристів на Світову Виставу та зорганізувати допомогові комітети, які мають помогти Головній Школі морально й матеріяльно в переведенню цього пляну, а також зібрати фонди на подорож своїх делеґатів і танцюристів до Шікаго.

До виконання інших галузей нашого мистецтва, як пісні й музики, Головна Школа Українського Національного Танку запросила фахові мистецькі сили, які мають їй допомогти в цім ділі.

Тому Школа Українського Національного Танку звертається теж до Хорів і Співацько-Драматичних Гуртків, щоб і вони зорганізувалися і взяли участь у тім зїзді, висилаючи своїх делеґатів для вирішення повищих плянів, та допомагали тій справі морально й матеріяльно.

На почесних делеґатів Головна Школа запросить усі Центральні Українські Організації нашої іміграції та відпоручників, які будуть на Світовій Виставі з Рідного Краю.

До переведення цього діла потрібна поміч моральна й матеріяльна цілої української іміграції.

Для організування льокальних комітетів, а також для здобуття фондів, Школа Українського Національного Танку висилає своїх відпоручників, фільму і „Українську Концертову Трупу" до всіх українських громад, і отсим просимо помочі, бо ввесь дохід з тих виступів піде на виведення українського мистецького репертуару на Світовій Виставі в Шікаго.

Школа Українського Національного Танку вірить, що українська еміграція піддержить її в виконанню теперішнього діла, як вона допомогла історичному виступові в Метрополітен Опері в Ню Йорку й у величавім святі в честь Юрія Вашингтона. Хай же й тепер на Світовій Виставі українське народне мистецтво промостить українському імени шлях до більшого розголосу і допоможе і тим способом до визволення українського народу та створення Вільної Соборної Української Держави.

За Управу Школи Українського Національного Танку:

Василь Авраменко, управитель;

організатори:

Іван Пігуляк і Микола Новак.

П. С. По всі інформації, як також жертви, проситься слати на адресу:

School of Ukrainian Dance & Ballet,
P. O. Box 101, Station D,
New York, N. Y.

PRESS REPORTS ON UKRAINE AND UKRAINIANS.

POLAND FACING HER "FIVE ALSACE-LORRAINE PROBLEMS."

THE CAULDRON BOILS. By Emil Lengyel, Author of "Hitler." 246 pp. *New York: Lincoln Mac-Veagh. The Dial Press, Inc.* $2.50.

By T. R. Ybarra.

Lloyd George once remarked that Poland had five Alsace-Lorraine problems: the Polish Corridor, Upper Silesia, Vilna, the Ukraine and White Russia. Mr. Lengyel's book goes far to convince one that Lloyd George was right. Mr. Lengyel recently traveled through those parts of Poland where majorities composed of 100 per cent Poles are the governing class, and minorities, composed of Germans, Lithuanians, Russians and others, are making the welkin ring with their grievances.

Perusal of his pages leaves one with a feeling of hopelessness. He paints such apparently irreconcilable differences, such a succession of seemingly irresistible political forces colliding with seemingly immovable racial objects, as to make readers fell that the problem of Poland and her minorities defies solution quite as much as that classic of insolubility which Kipling dismissed in the famous line: "Oh, East is East and West is West, and never the twain shall meet."

"Poland is the defender of Western civilization," shouted the Pole. "Poland brings bolshevism into Europe," shouted the White Russian. We can imagine Mr. Lengyel, after some hours of listening to their arguments, stopping up his ears and racing off to the Ukrainian secton of Poland. There he was promptly told by the Poles that all was well and by the Ukrainians that all was dreadful.

(The New York Times Book Review, February 19, 1933).

ОРГАНІЗАЦІЙНА ПЕРЕПИСКА

В справі виміни грамот і позичок на оплату вкладок у новім роді обезпечення.

З ріжних сторін доносять, що непрошені опікуни, які були затихли дещо на короткий час, злякавшися того, що реформа перейшла силою 14,000 голосів проти 4,000, не маючи можности довідатися „з середини", що дальше в тій справі робиться, та догадуючися, що виконання тої ухвали відразу „мов з рукава витрясти" не дається, але що виконання тої ухвали вимагає великої і поспішної праці зі сторони головної канцелярії, знов підносять вереск і на свій лад беруться „помагати" ту ухвалу реформи переводити.

Ті то непрошені опікуни заходяться дальше баламутити загал членів У. Н. Союза, який, мовляв, настрашився ухвали реформи і не знає, що дальше робити, тай рад не рад справу реформи, а саме, як її переводити, буде мусів на конвенції питлювати Питляр.

Щоби баламуцтво не ширилось, а Питляр не гризся, що весь тягар переведення реформи впав тепер на нього, отсим повідомляємо всіх членів і урядників, що після ухвали реформи через референдум нові грамоти замовлено і вони вже готові та виписується їх для всіх тих, що старі грамоти до виміни прислали.

За лютий ще треба заплатити вкладку по старому, а на березень уже всі зголошені будуть переписані до нового роду обезпечення і будуть могли його дальше оплачувати ободвожденням, то є, затягнувши позичку в своїй резерві. Окремо та незалежно від цього нові грамоти будеться розсилати тим членам котрі старі грамоти до виміни звернули, в міру того, як головна канцелярія всліє їх виробити і вислати.

На всякий випадок ті члени, що вже зголосилися, будуть не лише забезпечені в новім роді, принятім реформою, але їх вкладки будуть вирівнані і грамоти доручені.

Ті, що до виміни грамот тепер зачнуть зголошуватися, хай приймуть до відома, що тільки аплікації, надіслані перед 25-тим кождого місяця, можуть бути одобрені і полагоджені того самого місяця. Надіслані пізніще будуть лишатися до полагодження в слідуючім місяці, так, як це завсіди бувало з усіми справами нашого урядового діловодства. Хто зголоситься по 25-тім в місяці, хай не алярмує, але згори буде приготований на це, що його справа буде полагоджена аж слідуючого місяця. Це відноситься до всіх справ і цього вимагає система нашого діловодства, яка покищо остається та сама, що була до реформи.

Відділ 91. пише: „Ми вже третій раз пишемо до Вас за позичкою для члена, бо член не робить, а місцева каса вичерпана. Член каже, що виміна грамоти це інша справа, а наразі йому треба позички".

Таксамо, і то по два й три рази, писали й інші відділи.

Просимо зрозуміти, що Союз не є банком, з якого можна би позичати, кому треба; що на грамоту старого роду не можна було нічого позичати, що треба наперед стару грамоту виміняти на нову і щойно на нову грамоту можна затягнути позичку, і не таку, якої комусь потрібно, а лише таку, до якої хто має право, як це покаже його нова грамота. Отже перше треба мати нову грамоту, а позичку можна мати аж опісля, коли грамота її означає.

В справі кошту подорожи делеґатів на конвенцію.

Вже вибрані делеґати питають, чи головна управа робить які заходи, щоби делеґати мали знижку ціни переїзду на конвенцію, та чи нема способу помогти делеґатам дістатися на конвенцію, бо з причини безробіття і фінансового вичерпання це є питання, від якого розвязки також у великій мірі мусить залежати користь з конвенції для членів і організації.

Факт, що члени складають на оплату коштів конвенції та що організація таким чином покриває кошти делеґатів, має на цілі не що інше, як лише те, щоби делеґат цею справою не мусів займатися та, не звязаний нею, міг свобідно свій час і працю для добра організації жертвувати.

В нормальних часах вистарчало, коли кошти делеґатів були їм звернені після конвенції. В теперішніх обставинах, щоби ціль покриття коштів конвенції була осягнена, треба більшого запевнення, щоби делеґати цею справою аж до кінця конвенції не мусіли займатися.

І тому головна управа робить заходи, щоби делеґати мали знижку коштів подорожи і зачет на оплату своїх найконечніших видатків підчас конвенції.

Щоби здержати дальшу переписку в тій справі, повідомляємо інтересованих, що на знижку коштів переїзду є кілька способів. Найлекшим до переведення є цей, після якого кождий делеґат, виїжджаючи на конвенцію, при купні залізничого білету, плятячи повну належитість в одну сторону, отримує так званий цертифікат. Коли на конвенції збереться що найменше 100 таких цертифікатів, то делеґований на конвенцію залізничий урядник їх остемплює і на тій підставі власники тих цертифікатів за поворотну дорогу в ті самі місця і тими самими залізницями платитиб уже тільки половину ціни, що становило би 25% опусту за обі сторони. Цей плян добрий тим, що може бути застосований до кождого делеґата, з кождої місцевости і до всіх залізничих ліній, та без огляду на те, чи делеґати можуть їхати групами-гуртками, чи поодиноко.

Щодо зачету на покриття коштів делеґата підчас конвенції, то це справа трудніша. Коли з огляду на теперішні скрутні фінансові обставини зворотом коштів по скінченню конвенції не можна відвернути від делеґатів жури тими коштами і свобідної праці на конвенції дістати, то ледви чи це далося б осягнути зачетом перед конвенцією. Бо як не може бути конвенції користи з того, що делеґат підчас конвенції буде промишляти, якби то без гроша шей тиждень перебути, а по конвенції якнайбільше до дому завезти, таксамо не булоб конвенції користи, колиб делеґати могли отримати винагороду за свій труд наперед. Вони моглиб ужити цей зачет на свої „пекучі потреби" вдома і приїхалиб відтак на конвенцію без достаточних фондів.

Щоби була осягнена ціль організації в покриванню коштів делеґатів, то, з огляду на теперішні тяжкі фінансові обставини, може і половина бути дана делеґатам можність затягнення зачету на конто зворотку коштів, але не перед конвенцією, тільки на самій конвенції. І до цього головна управа приготовляється.

Та виконання цього мусить залежати не від поодиноких голосів інтересованих, хочби й друкованих у конвенційних проєктах, але від простого домагання більшости вибраних делеґатів, з тим, що коли такі догідности будуть зарядженні, то для всіх делеґатів однаково, без винятків. Значиться, що коли буде знижка ціни подорожі залізницею, то для всіх делеґатів, без огляду на те, з якої місцевости і на якій залізниці. Таксамо коли буде зачет, то також для всіх делеґатів в однаковій сумі і рівночасно, а саме по одобренню повновласти сеймом конвенцією. Це був би найпростіший, найсправедливіший і найлекший плян до переведення

І. Бондар.

ВЧІМСЯ РІДНОЇ МОВИ

(5)

V.

М. Петренко радить учитись української мови при допомозі місячника „Рідна мова". Добра ця порада для тих, які вже трохи знають мову, які тепер потребують лише виправлення своєї мови, а також для тих, котрі можуть критично поставитися й до „Рідної мови", щоб не упасти разом з нею в ті блуди, які той місячник поробив уже в першому свому числі. Основного знання мови, хочби й у рямцях нормальної публичної школи, не можна набути з того місячника, а до того є спеціяльні підручники, граматики української мови, які треба студіювати тим, котрі, думаючи, що вони знають свою рідну мову, беруться вчити інших. З таких підручників можна порадити: „Граматика української мови" д-ра Василя Сімовича (це капітальна праця для всіх Українців, котрі хочуть виступіювати правила української мови); „Українська граматика" Модеста Левицького (спеціяльно для Українців, які виховані в російських школах); „Порадник української мови" проф. О. Синявського (для всіх Українців); Українська мова, І. Карбаненко й О. Матійченко, Харків 1931; „Чистота й правильність української мови", підручник для вивчення української мови, проф. І. Огієнка, та ще деякі інші. Кожний з цих підручників дасть М. Петренкови, П. Т. та іншим значно більше ніж „Рідна мова", яку я також раджу передплатити й читати тим, хто цікавиться своєю мовою.

Пишу я це не на те, щоби сперечатися з М. Петренком, чи з іншими „оборонцями" чистоти рідної мови проти „засмічування" її Бондарями та Ляховичами, а на те, щоби показати, що питання мови не є легке, що мову треба студіювати уважно, й то студіювати безперестанно. Мова же й кождого разу міняє свої форми, творить нові слова й позичає їх з чужих мов; мова поширюється й поглиблюється нестримно, а тому годі докоряти працьовникам пера тим, що вони не знають мови, чи її засмічують. Треба їм пособити виправляти свою мову й триматися як можна ближче до правил і духа рідної мови. Ми знаємо, що Всеукраїнська Академія Наук у Київі видала „Правила української мови", але Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові зробило певні поправки до тих правил. Проф. І. Огієнко, д-р В. Сімович, проф. С. Смаль-Стоцький, проф. О. Синявський, М. Левицький, В. Гнатюк, І. Свенціцький, Б. Грінченко, С. Черкасенко, Е. Чикаленко та інші знавці нашої мови часто розходяться в своїх „правилах української мови". Звичайно робиться так, що певна газета, чи видавництво, приймає когонебудь за зразок для своїх видань і старається друкувати свої видання відповідно до правил того авторитету. Колиб Всеукраїнська Академія Наук працювала в нормальних обставинах, то напевно вона нарешті виробилаб, у порозумінню з усіми українськими знавцями мови та з Науковим Товариством у Львові, певні й однодостайні правила української письменницької мови. Але, на жаль, теперішні обставини не дозволяють Академії Наук стати таким авторитетом. А разом з тим життя ломить усі кордони й перепони політичні та наближає письменницьку мову всіх земель України до одної мови. Придивіться лише ґазетам і книжкам, які вийшли на всіх землях по революції 1917 року, й легко побачите, як вони помові з часом наближилися багато до себе.

Та питання „правил і чистоти" письменницької мови стоїть не лише перед Українцями. Воно стоїть перед мовами всіх культурних і цивілізованих народів. В одних воно в більшій мірі, а в других у меншій; в одних у гострішій формі, а в других у лагіднішій; але, всеодно, не сходить з денної черги. Адже в кождого народу істнують словники своєї мови, в яких пояснюється, як вживати певних слів, яке їх значіння й навіть як їх відміняти та зміняти. Є сотки книжок у кождого народу, написаних про „чистоту й правила" мови, які стараються навчити своїх письменників, як писати в „рідній мові". Загляньте лише, скажемо, в книжку: "A Dictionary of Modern English Usage, by H. W. Fowler," або в "The American Language," by H. L. Menken", та в інші подібні книжки й ви побачите там, скільки Американці мають труднощів зі своєю мовою й скільки роблять помилок навіть їх визначніші письменники. Та з того ніхто не робить трагедії й не накидається мокрим рядном на письменників і не кричить, що вони „засмічують мову", що вони глузують з мови чи з народу.

М. Петренко зробив закид редакторам „Свободи", що вони вмістили допис Ляховича, бо допису в англійській мові, написаного такою „засміченою" мовою, не вмістилиб ґазети Герста, бо, мовляв, Герст — американський патріот. Але М. Петренко забув, або не познайомився з тим, що саме ґазети Герста найбільше грішать проти правил англійської мови та найбільше „засмічують" ту мову.

Цей розділ закінчу виписою зі вступних уваг проф. О. Синявського до його „Порадника української мови". Думаю, що ці уваги дадуть деякому зрозуміти, чому в справі мов відбуваються полеміки, чому мови „засмічуються" чужими словами й чому вони все зміняють свої форми та поглиблюються. Проф. О. Синявський говорить: **„В основі сучасної книжної української мови лежить народня стихія, алеж вона не становить у ній чогось цілком певного, визначеного, вже через саме те, що єдність народньої мови — утопія. Підлягаючи крім того впливам інших мов, інших культур, вона стає тим складніша, що до неї входять штучні, чисто „книжні", а то й зовсім чужомовні елементи. Витвір поколінь письменників, українська книжна мова останніми часами вступає в нову для неї, але звичайну для літературної мови фазу буття; вона стає живою мовою цілої інтелігенції, мовою школи, науки, державних і громадських установ, одним словом: тою умовною між говірковою й надговірковою мовою, що визначає собою єдність народу, бувши спільним органом останнього з одного боку, й проводячи в нарід позанародні впливи, посередничачи між народом українським і народами іншими — з другого. Через цю мову (поза іншими способами) в український нарід увіходять культурні здобутки інших народів, через неїж виявляє й свої культурні вартости український нарід для поживи інших і своєї. Ясно, що значіння кожної книжної мови міряють насамперед тим, наскільки вона потрібна й придатна для самого народу, алеж без шкоди для народу її не можна замкнути в межі самої народности — мови народу. Вимагати цього** (Шевченківськии язик!) **— значить свідомо, чи несвідомо обводити нарід китайським муром".**

(Далі буде).

Докладна відповідь.

Як довго ви вже вдовицею?

Та від смерти мого небіщика чоловіка, царство йому небесне.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ЯСНА ДОРОГА ДО УЧАСТИ У ВИСТАВІ.

Минулий тиждень приніс нам цілу низку нарад та конференцій у справі участи українського громадянства в Світовій Виставі в Шікаґо. Ці конференції потрібні тому, що через недостачу безпосереднього порозуміння Української Виставової Корпорації в Шікаґо з нашими центральними організаціями та пресовими органами український загал в Америці не міг набрати ясного образу всього, що діється. До цього причинося ще й нерозважне поширювання всяких недорічних сплетень чи то в приватних розмовах чи навіть у деяких газетах, і то не з метою вияснити справу, а прямо з цілю пошкодити справі. Видно, ми ще й дотепер не можемо розріжнити громадянської конструктивної критики від звичайних наклепів або виборів невдоволення одиниць з найріжніших причин. І власне це все разом витворило серед громадянства настрій, начеб у нутрі самої Української Виставової Корпорації були якісь незвичайні тертя зприводу якихсь ближче незнаних надужить.

Приїзд д-ра М. Сіминовича і п. М. Белеґая до Ню Йорку та інших осередків українського життя в східних стейтах приніс цілковите вияснення положення. З усіх закидів оправданим видавався закид припізнення праці над будовою українського павільону. Але з конференцій справа вийшла зовсім ясно: Як можна братися до будови павільону, коли нема не то потрібної готівки, але навіть запевнення, що громадянство хоче зложити бажану, чи потрібну готівку. Бо коли хоч було таке запевнення, то можна би було розпочати будову в переконанні, що громадянство зложить потрібні гроші після розпочаття будови.

Конференція представників центральних організацій сама собою є важним історичним фактом. Досі можна було запевнити співпрацю У. Н. Союза, Провидіння і ще деяких менших організацій. А в теперішньому моменті представник Народньої Волі, органу У. Робітничого Союза, заявив охоту співпраці цього органу для вдалого виведення українського відділу на Світовій Виставі. Сама така заява є вже чимсь переломовим у житті української іміґрації. Очевидно, що за словами треба надійтися й діл. І як заява переміниться в позитивну піддержку, то нема ніякого сумніву, що українське громадянство буде могло сповнити свій обовязок без ніяких перепон.

А який це обовязок? — В першій мірі матеріяльне забезпечення Виставовій Корпорації, що вона може приступати до будови українського павільону в призначенім речінці, тобто 1-го березня, щоб не втратити місця, яке управа загальної організації Вистави відступила Українцям безплатно. Якби наша Корпорація не додержала слова, то міг би пропасти й цілий український відділ. А дотепер усі свідомі Українці заявилися за те, що повинен бути український відділ на виставі, і то у власному павільоні.

Сповнення обовязку зложення грошей влекшене ще й тим, що на підставі конференції з центральними організаціями Українська Виставова Корпорація рішила зменшити розміри Українського Відділу, а з тим і кошти його влаштування більше ніж до половини суми, проєктованої в самих початках, отже до біля 20,000 долярів. Це зможе переконати й тяжко віруючих, що таку суму може українське громадянство зложити в недалекому часі на будову павільону і на спровадження експонатів. Бо ніщо більше не відстрашує людей від праці, як переконання, що якийсь проєкт не дасться виконати. Тепер ясно кожному, що такий проєкт мусить удатися.

Але щоби він удався, не можна сидіти з заложеними руками і ждати, аж хтось роботу зробить. Треба нам самим, отже в першій мірі нашим організаціям, негайно вислати ті гроші, що вже були ухвалені на влаштування українського відділу на Всесвітній Виставі, а дальше треба ще постаратися про складки від поодиноких громадян, зорганізованих і незорганізованих. А як котре товариство чи установа не ухвалили відповідної суми, то треба таки зараз, не відкладаючи, це зробити. Українські часописи повинні постійно поміщувати тепер адресу Української Виставової Корпорації.

д-р Семен Демидчук.

—o—

У СПРАВІ ПРОЄКТІВ.

Незабаром прийде час, коли наші відділи матимуть змогу оголошувати в нашім органі свої проєкти.

Знаємо з практики, що більшість тих проєктів, що їх поміщувано в „Свободі", даремно займали місце в газеті. Того не повинно бути тим разом. Бо й тут повинен бути слідний поступ.

Це не є ніякий проєкт, що той і той головний урядник є недобрий. Ми вибрали урядників і наш обовязок їх пошанувати аж до другого вибору. Як хто з них провиниться, як от головний радний Питляр, той до уряду вже не повинен увійти. Але про те мають рішати делеґати, як вислухають справоздань головних урядників.

А щодо реформи, то вона вже ухвалена й тому треба дбати тільки про те, як би її найскорше й найкраще перевести в життя.

Т. Маліґловка з 57 від.

—o—

НЕ ХОЧЕМО ЧУТИ ПРО ПИТЛЯРА.

Ми, члени Бр. св. о. Николая, відділу 378 У. Н. Союза, протестуємо проти того, щоби Питляр далі підшивався під імя „Головного Радного У. Н. Союза", бо ми його за такого не узнаємо. А не узнаємо тому, що він увесь час працює проти добра У. Н. Союза, проти реформи, проти Головного Уряду і проти нашого органу „Свобода". Ми не хочемо від нього його розжидок, якими він засипує відділи У. Н. Союза.

В большевицьких „Вістях" і в „Сурі" місце для Питляра, а не в У. Н. Союзі.

Н. Кузан, секр.

—o—

ПРО КОНВЕНЦІЮ У. Н. СОЮЗА.

Добру річ треба робити з доброго матеріялу. Так є і з конвенцією, яку добре перевести може тільки добрий склад делеґатів.

Коли делеґат поїде у тім намірі, щоби тільки радити над справами Союза, тоді можна сподіватися успіху з Конвенції. Але коли делеґат поїде з такими „плятформами", як їх підносить підчас виборів делеґата й на підставі яких делеґатів вибирають, то шкода організаційного гроша на таку конвенцію і шкода делеґатів називати будівничими організації.

Ось вам „плятформа": „На конвенції нема що радити. Там є адвокати. Там все мають готове. Але я маю свою справу, бо мене скривдили, і я буду впоминатися за своє. Я розберуся перед конвенцією, хай бачать, як мене урядники скривдили". Всюди чути від делеґатів, що Союз „скривдив" делеґата, чи кого іншого. Всі хочуть, щоби Союз за все платив, не беручи під увагу, чи це можливе і законом допускальне. А добродушні члени ще висилають такого члена як делеґата, щоби на конвенції доходив свого права. І їде на конвенцію такий делеґат, щоби заробити ца дієті, переїхатися й за себе впімнутися. А приїде, то знову скаже, що все було „пофіксоване" адвокатами і він нічого не годен був зробити. Таке говорять ті, що вже їздили і знов хочуть їхати. Перед членами вдають патріотів, а потайки слухають большевицької протисоюзової пропаґанди. Хочуть, щоби реформа була, але за неї не голосують, а по ухвалі кажуть, що вони були за неї. Такі це члени і такі будуть з них і делеґати. Але думаю, що таких буде мало на конвенції У. Н. Союза, що дай Боже.

М. Туркот,
Филаделфія, Па.

—o—

АЛЕЖ НАДОЇВ УЖЕ ТОЙ ПИТЛЯР З ЛЕТЮЧКАМИ!

Як тільки Головна Канцелярія проголосила адреси секретарів малих відділів, котрі можуть злучитися і в той спосіб вибрати делеґатів на Конвенцію, „Головний Радний" А. Питляр зараз наслав тим секретарям своїх летючок.

Я думаю, що про те треба згадувати раз-у-раз у нашім часописі, щоби другий раз не повторилася в нашій організації така ганьба, щоби головним урядником вибирати ворога й шкідника У. Н. Союза. Для нас Питляр не істнує. Він викинений з засідань головного уряду одноголосно. І він не є і для нас головним урядником. Але всежтаки мститься та помилка, що зроби ли делеґати минулої Конвенції, коли вибрали такого головного урядника. Це не сміє більше повторитися в У. Н. Союзі!

І не повинно бути того, щоби могли секретарі відділові чи члени переписуватися з большевицьким агентом, бо це сором для нашої організації.

В. Стефунько,
секр. 319 від.

—o—

Чий лист.

Дівчина питається на почті: Чи є лист на імя Маруся Куль?
— Ні! Є на імя Маруся Кукуль.
— То до мене! Бо мій наречений трохи заґикується.

ВІДОЗВА

села Куличкова до родимців сокальського повіту, Белзького округа, в Америці і Канаді.

З уваги на те, що з села Куличкова є лише кількоро осіб на еміґрації в Америці і Канаді і ті живуть далеко одні від других, впав на мене обовязок просити всіх Українців доброї волі, а головно односельчан, родимців сокальського повіта і белського округа, помочі на будову дому читальні „Просвіти" і кооперативи в селі Куликові, пов. сокальського. Цей дім має коштувати $400. Село змоглося на закупно площі і зложило готівкою 30 долярів. З забави Чорноморських Січей минулого року на „Лейбор Дей" в Белвіл, Н. Дж., вислано 10 долярів, разом є готівки на цей дім $40.

Відносини тяжкі в Америці, а в краю ще тяжчі, тому конечність змусила заряд читальні віднестися до людей доброї волі в Америці.

Дім, у якім міститься читальня „Просвіти" і кооператива, є дуже старий і зі старого дерева перебудований і цілковито замалий, так, що нема де товарів зложити і ще до цього стоїть на громадськім місці, котрого „влада" не зізволяє відкупити.

Тому на засіданню читальні ухвалено дня 30 листопада 1932 р. вислати уповаження і пять лист для охотників до збирання фондів на повищу ціль. Я радо вишлю листу тим, хто зголоситься збирати фонди на таку важну ціль.

З тої нагоди виділ читальні „Просвіти" і кооперативи засилає тим Січовикам, що зложили свою лепту, щире українське спасибіг.

Імена жертводавців будуть вписані, в золоту книгу почесних членів.

За комітет будови читальні „Просвіти" і кооперативи в селі Куличкові, Галичина:

о. Петро Іванець, гол.;
Григорій Яцків, писар.

До збирання жертв у Злучених Державах завязався комітет в Нюарку, Н. Дж., в котрого склад входять: Адам Лесняк, голова; Ю. Вараньок, касієр; Т. Рудий, ф. писар; В. Кузьма, Е. Драґінда, Й. Ґураль, контрольори.

Імена всіх жертводавців будуть поміщені в „Свободі" задля точної контролі.

Всі жертви просимо присилати на руки фінансового секретаря:

Mr. Thomas Rudy,
33 Continental Ave.,
Belleville, N. J.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ

ТАРЗАН МОЖНОВЛАДЕЦЬ ДЖУНҐЛІВ. (77).

Тоґоґ сміявся голосно з того, як він удало не пустив Атеї помогти Тарзанови. Тепер він був певний, що позбудеться Тарзана, а пізніше Стимбола й зможе нарешті заволодіти дорогоцінностями, які знаходяться у Німрі. Та тут він несподівано почув, що його хтось схопив у залізні обійми й міцно затис йому рот. Тоґоґ не міг крикнути, ні пручатися. „Тепер плач, Тоґоґ, плач", почув він голос і пізнав його. Кров заморозилася в його жилах.

Тоґоґ пізнав по голосі Тарзана. „Ти хотів убити мене, а тепер сам упадеш жертвою свого пляну. Ти сам убєш себе", говорив Тарзан, несучи його до шатра, в якому він недавно сам спав. Тоґоґ навіть не пручався тепер. Він зрозумів, що для нього вже нема порятунку. Тарзан звязав його руки й ноги. Завязав йому міцно рот, щоб нещасний Араб не міг і писнути, а потім закрив його всього плащем і подався геть. Скоро зявився Стимбол з ножем і зробив своє діло, думаючи, що вбиває Тарзана.

Тарзан уже не турбувався долею Тоґоґа. Він знав, що брат шейка загине від того пляну, який він сам видумав для Тарзана. Тепер уся увага Тарзана була звернена на відшукання слідів Блейка, якого він не знайшов поміж Арабами. Слідів людини в джунґлях міг шукати лише Тарзан. Лише він один міг зорієнтуватися в непрохідних, здавалося, гущавинах джунґлів. Три дні Тарзан нишпорив у ріжних напрямах, поки надибав рушницю Блейка, розбиту громом.

Цього вже було досить для Тарзана, щоб тепер знайти дальші сліди Блейка. Він по слідах його ніг бачив, що Блейк був дуже перетомлений або хворий і з трудом ішов вперед. Блейк був мабуть не так хворий фізично, як стомлений безнадійністю. Тарзан уже мало вірив у те, що знайде його живим, бо люди, які ослабли в джунґлях фізично, чи духово, не знаходять виходу з них. Ідучи слідами Блейка, Тарзан дійшов до незнаного йому хреста.